

ایران همچنان در دستور کار شورای امنیت

سارا معصومی

مذاکرات غیرمستقیم ایران و ایالات متحده آمریکا یا آن‌طور که حسین امیرعبداللهیان، وزیر خارجه ایران توصیف کرد مذاکرات سه‌جانبه غیرمستقیم ایران، ایالات متحده و نماینده اتحادیه اروپا در دوحه نه تنها طبق انتظارات پیش نرفت بلکه ظاهراً وضعیت احیای برجام را بغرنج‌تر هم کرد. پس از بازگشت هیات‌های مذاکره‌کننده به پایتخت‌ها، مقام‌های آمریکایی و اروپایی در گفت‌وگو با رسانه‌های غربی اقدام به موج‌سازی به نفع مقصرنمایی تهران کردند و درحالی که وزیر خارجه ایران مذاکرات دوحه را مثبت خواند، روایت طرف غربی در متهم کردن تهران به طرح درخواست‌های فرابرجامی جای خود را در فضای رسانه‌ای باز کرد اتحادیه اروپا و ایالات متحده که از زمان روی کار آمدن دولت جو بایدن در حال جبران جدایی‌های تحمیلی به رابطه استراتژیک و سنتی خود هستند همین رویه محکوم کردن ایران را در جلسه شامگاه پنجشنبه در شورای امنیت سازمان ملل هم حفظ کردند و هم‌صدا تهران را به تشدید بحران از طریق توسعه برنامه هسته‌ای و تعلل در بازگشت به تعهدات برجامی از طریق کارشکنی در به ثمر رسیدن مذاکرات متهم کردند. اتهام‌هایی که مقام‌های ایران با صرفه‌جویی در خبررسانی آنها را رد کرده و معتقدند که تنها مطالبه بر زمین مانده تهران ارتفاع کامل اقتصادی از احیای برجام است که هنوز دورنمایی برای تحقق آن وجود ندارد. یک سال و سه ماه پس از آغاز مذاکرات احیای برجام در وین، وضعیت پرونده ایران چه در آژانس بین‌المللی انرژی اتمی و چه در شورای امنیت سازمان ملل متحد در حال پیچیده‌تر شدن است. قریب به سه هفته پیش بود که شورای حکام آژانس بین‌المللی انرژی اتمی با محور قراردادن تازه‌ترین گزارش فصلی رافائل گروسی، مدیرکل آژانس بین‌المللی انرژی اتمی قطعنامه‌ای را با 30 رای موافق و دو رای مخالف از جانب چین و روسیه علیه ایران به تصویب رسانده و در آن تهران را به عدم همکاری لازم و کافی با آژانس بین‌المللی انرژی اتمی برای حل و فصل چند اختلاف پادمانی متهم کرد. ایران این قطعنامه را بی‌پاسخ نگذاشت و یکی از مهم‌ترین واکنش‌های تهران به

آن، قطع اتصال 27 دوربین فرایادمانی آژانس نصب شده در تاسیسات هسته‌ای بود. این اقدام ایران هم با واکنش یکسان آژانس بین‌المللی انرژی اتمی، تروویکای اروپایی و ایالات متحده روبه‌رو شد که تهران را به پیچیده‌تر کردن اوضاع و به کار انداختن ساعت شنی پایان فرصت برای احیای برجام متهم کردند. جوزپ بورل، مسوول سیاست خارجی اتحادیه اروپا به امید خارج کردن پرونده مذاکرات و به تبع آن رایزنی‌های ایران و آژانس از بن‌بست به ایران سفر کرد و با اعلام موافقت تهران و واشنگتن برای ازسرگیری مذاکرات در دوحه، پایتخت قطر تهران را ترک کرد. مذاکرات دوحه اما دولت مستعجل بود و اروپا و آمریکا یکصدا آن را ناامیدکننده خواندند.

در چنین فضایی روز پنجشنبه جلسه شورای امنیت برای بررسی وضعیت قطعنامه 2231 تشکیل شد اما پیش از این جلسه تروویکای اروپایی با صدور بیانیه‌ای مشترک، پیام خود را به گوش تهران رساندند. در بخش‌هایی از بیانیه تروویکای اروپایی آمده است که «شورای امنیت همچنان تهدید امنیت بین‌المللی از طریق تشدید بحران هسته‌ای توسط ایران را زیرنظر دارد. در حال حاضر برنامه هسته‌ای ایران پیشرفته‌تر از هر زمانی در گذشته است.» این چند خط از بیانیه مشترک تروویکای اروپایی را باید هشداري به تهران مبني بر اینکه این مساله همچنان در دستور کار شورای امنیت است، دانست. معنای ساده این هشدار تروویکای اروپایی این است که شورای امنیت که روزگاری برنامه هسته‌ای ایران را «تهدید صلح و امنیت بین‌المللی» خوانده و برای مهار آن دست به صدور قطعنامه‌های متفاوت زده بود، همچنان این مساله را در دستور کار خود حفظ خواهد کرد و اتفاقاً تاکید دارد که حالا برنامه هسته‌ای ایران، بیش از هر زمان دیگری- حتی بیشتر از زمان صدور قطعنامه- در گذشته پیش رفته است. براساس قطعنامه 2231 در سال دهم توافق برجام، شورای امنیت کلاً موضوع هسته‌ای ایران را از دستورکار خود خارج خواهد کرد. در بند 8 قطعنامه 2231 آمده است که «در اقدام وفق ماده 41 منشور ملل متحد، تصمیم می‌گیرد که 10 سال پس از روز توافق برجام، به نحو تعیین شده در برجام، تمام مفاد این قطعنامه باید لغو شود و هیچ‌کدام از قطعنامه‌های مذکور در بند 7 الف (1696، 1737، 1747، 1803، 1835، 1929، 2224) نباید اجرا شوند. همچنین شورای امنیت رسیدگی به موضوع هسته‌ای ایران را پایان داده و موضوع «عدم اشاعه» از فهرست موضوعاتی که در دستورکار شورای امنیت قرار دارند خارج می‌شود. اکتبر 2025، یکی از مهم‌ترین مواعدها در برجام و قطعنامه 2231 است که در صورت تداوم موفق برجام، نه تنها تحریم‌ها و غیره، بلکه اصولاً موضوع هسته‌ای ایران را از دستور کار شورای امنیت خارج می‌کند.

حالا سه سال مانده به این تاریخ در حالی که امیدها برای احیای برجام هر روز کمرنگ‌تر می‌شود، ترویکای اروپایی به تهران هشدار داده‌اند که برنامه هسته‌ای ایران هنوز به عنوان آنچه آنها تهدیدی برای صلح و امنیت بین‌الملل می‌دانند در دستور کار شورا قرار دارد و در شرایطی که احیای برجام طولانی‌تر شده یا در نهایت به پروژه‌ای شکست خورده بدل شود، بازگرداندن قطعنامه‌های پیشین در دستور کار ترویکای اروپایی و احتمالاً ایالات متحده قرار خواهد گرفت. توافق هسته‌ای میان ایران و 4+1 در حالی هفتمین سال را پشت سر می‌گذارد که ایالات متحده با خروج از توافق در سال 2018 میلادی عملاً توازن تعریف شده در برجام را برهم زده و ایران با استفاده از حق تعیین شده برای خود در متن توافق به منظور بازگرداندن این توازن، تعهدات برجامی خود را به حالت تعلیق درآورد. اکنون نه ایران از منافع اقتصادی تعریف شده در برجام بهره‌مند می‌شود و نه طرف مقابل به هدف تعیین شده که محدودسازی برنامه هسته‌ای ایران برای مدت زمانی مشخص بود، رسیده است. در این واقعیت که ایالات متحده بانی وضع پیش آمده برای برجام است شکی وجود ندارد، همزمان ناتوانی 4+1 در اجرای تعهدات برجامی پس از خروج آمریکا از توافق هم حکم مثالی را دارد که در آن مناقشه ممکن نیست اما امروز کشورهای غربی با اشاره به یک سال و سه ماه مذاکره برای احیای برجام، تهران را به تعلل در بازگشت به تعهدات برجامی متهم می‌کنند و این روایت در سایه فقدان دیپلماسی عمومی قوی از سوی وزارت خارجه ایران در تبیین مواضع و رویکردهای هیات مذاکره‌کننده، جای خود را در افکار عمومی باز کرده است. ایران در قریب به سه سال گذشته از خروج آمریکا از برجام با هوشیاری توانسته به نقشه راهی دست پیدا کند که هم هیچ کدام از تعهدات برجامی را انجام نداده و هم شاهد بازگشت قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل متحد نباشد. در شرایطی که ایران در بازگشت به برجام هم برآورد صحیحی از هزینه‌ها و فایده‌ها داشته باشد باید متوجه نزدیک شدن تاریخ‌های مهم در قطعنامه 2231 باشد، تاریخ‌هایی که در هرکدام از آنها یکی از غل و زنجیرهای تحمیل شده بر پرونده ایران در شورای امنیت سازمان ملل باز خواهند شد. برهیچ کس پوشیده نیست که مخالفان برجام در واشنگتن و تل‌آویو با ترس از فرارسیدن همین تاریخ‌ها و رفع دایمی برخی محدودیت‌ها بر پرونده ایران، خواهان توافقی جدید هستند که در آن تاریخ‌های جدید و دورتری بر ایران تحمیل شود.